

Ställningstagande avseende röstmottagarnas utbildning

1 Sammanfattning

Röstmottagarna ska inför varje val genomgå en utbildning. Utbildningen bör utformas för att passa det specifika valet som utbildningen avser.

Valnämnderna bör använda Valmyndighetens utbildningsmaterial som grund för sin egen utbildning då detta garanterar en basutbildning som alla röstmottagare behöver för att klara sitt uppdrag. Det är dock viktigt att valnämnderna kompletterar utbildningen med egna instruktioner som tar sikte på lokala förhållanden.

Valmyndigheten rekommenderar valnämnderna och länsstyrelsen att vid Länsstyrelsens utbildningar för valnämnderna utbyta erfarenheter om utformningen av utbildningen av röstmottagare.

2 Frågeställning

I och med införandet av obligatorisk utbildning och att endast den röstmottagare som har sådan utbildning för uppdraget får förordnas har frågan uppkommit om vad som ska sägas utgöra tillräcklig utbildning.

3 Gällande rätt m.m.

Enligt 3 kap. 5 § 2 st. vallagen (2005:837) får endast röstmottagare som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget förordnas.

I regeringens proposition 2013/14:124 Ökad effektivitet, säkerhet och tillgänglighet i valförfarandet går det att läsa att regeringen anser att ”Eftersom bestämmelserna om valförfarandet ofta ändras inför olika val innebär kravet på behövlig utbildning att röstmottagarna regelmässigt behöver få utbildning inför varje val”¹. Och vidare om utbildningsmaterialet att ”För att bl.a. främja utvecklingen av en enhetlig praxis i valförfarandet framstår det som lämpligt att Valmyndigheten, liksom hittills, utvecklar och tillhandahåller nödvändigt utbildningsmaterial och att detta i möjligaste mån utnyttjas av valnämnderna i utbildningen”². Regeringen säger samtidigt att utbildningsmaterialet inte behöver vara en norm som valnämnderna måste följa. Det går bra att komplettera med eget material, samtidigt som det sägs att det är viktigt att valnämnden ser till att säkerställa kvalitet i materialet som används.

---

¹ Prop. 2013/14:124 s. 54

² Prop. 2013/14:124 s. 15

4 Valmyndighetens bedömning

Det är numera obligatoriskt för valnämnderna att utbilda alla röstmottagare och endast den som har den utbildning som krävs för uppdraget får förordnas som röstmottagare. Någon form av utbildning av röstmottagarna förekom även innan den obligatoriska utbildningen infördes. Den kunde variera från valnämnd till valnämnd, men i flera fall var utbildningen endast obligatorisk för ordförande och vice ordförande på valdagen. Några av de frågor reformen har föranlett besvaras nedan.

4.1 Måste valnämnderna använda Valmyndighetens utbildningsmaterial?

Valmyndigheten anser att alla valnämnder bör använda myndighetens utbildningsmaterial som grund för sin egen utbildning, eftersom det garanterar en basutbildning som alla röstmottagare behöver för att klara sitt uppdrag. Det är dock viktigt att valnämnderna kompletterar utbildningen med egna instruktioner som tar sikte på lokala förhållanden.

Valmyndigheten rekommenderar vidare att myndighetensHandledning för röstmottagare ges till alla röstmottagare för att garantera att röstmottagarna har förutsättningar att hantera rösterna likartat i hela landet. Handledningarna ska även finnas tillgängliga på alla röstmottagningsställen.

4.2 Utbildning av röstmottagare inför varje val?

Valmyndigheten anser, så som regeringen uttalat, att röstmottagarna inför varje val ska genomgå en utbildning men däremot behöver utbildningen inte genomföras på samma sätt inför varje val. Utformningen på utbildningen kan anpassas till de förhållanden som råder inför det specifika valet. Har det genomförts stora förändringar i bestämmelserna om valförfarandet eller om det är lång tid mellan valen är det befogat med en mer omfattande utbildning. Är det däremot en kortare period mellan valen och inga ändringar i själva förfarandet kan det räcka med en kortare repetition för de röstmottagare som arbetade vid det föregående valet. Nya röstmottagare ska alltid få en mer ingående utbildning.

4.3 Samma utbildning för alla?

Det finns både för- och nackdelar med att alla röstmottagare genomgår samma utbildning inför ett val. En fördel kan vara att alla får samma utbildning och får höra samma sak. Det kan t.ex. underlätta på valdagen i de fall en ordförande eller vice ordförande får förhinder. Utan någon extra utbildning/information kan en "vanlig" röstmottagare i så fall förordnas i den förhindrades ställe.

Valmyndigheten rekommenderar att ordförande och vice ordförande i valdistrikten ges en särskild utbildning alternativt att utbildningen förlängs för ordförande och vice ordförande vid ordinarie utbildningstillfälle. Anledningen är att arbetet som ordförande och vice ordförande innebär flera moment som kräver arbetsledning under valdagen. Det kan även uppstå situationer där den som leder arbetet i vallokalen kan behöva extra kunskap om hur dessa ska hanteras.

Valmyndigheten rekommenderar valnämnderna och länsstyrelsen att utbyta erfarenheter om detta vid Länsstyrelsens utbildningar för valnämnderna.

4.4 Hur kontrollera att röstmottagarna har den utbildning som behövs?

Det är svårt att veta före valdagen om en röstmottagare har tillgodogjort sig den kunskap som behövs för uppdraget. Oftast upptäcks detta först under valdagen eller efteråt i de utvärderingar som valnämnden gör. En röstmottagare som uppenbart inte tillgodogjort sig de kunskaper som krävs eller av annan anledning är olämplig som röstmottagare bör valnämnden inte förordna som röstmottagare vid framtida val.

Valmyndigheten rekommenderar att valnämnden förordnar röstmottagare först efter genomgången utbildning. Valnämnden bör noga kontrollera närvaron vid utbildningarna så att ingen förordnas som inte genomgått utbildningen.

Valmyndighetens ställningstaganden innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor. De är styrande för Valmyndighetens verksamhet men vägledande för valadministrationen. Detta ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens nämnd.